МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВІСНИК

КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

№5 (103), 2016

Серія «Економічні науки»

Наукове фахове видання

Періодичність виходу: 6 разів на рік

Дата заснування: грудень 1999 р.

Київ 2016

Засновником журналу «ВІСНИК Київського національного університету технологій та дизайну» є

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Науковий фаховий журнал є правонаступником видання «Известия высших учебных заведений. Технология легкой промышленности», який видавався з березня 1958 року у Київському технологічному інституті легкої промисловості (СРСР).

№4 (101), 2016

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:серія КВ №19330–9130 ПР від 08.08.2012р.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 993 від 24.07.2002р.
Журнал входить до переліку наукових фахових видань.
Наказ МОН України від 13.07.2015 № 747 (додаток 17, рішення щодо подовження) – фаховість із технічних та економічних наук.
Індекс журналу в каталозі передплатних видань України – 9144

ISSN 2413-0117

Журнал зареєстровано в Міжнародному центрі періодичних видань (ISSN International Centre, Париж, Франція) 22.12.2004р.
Журнал реферується та індексується у наступних міжнародних базах даних: Ulrich's Periodicals Directory, EBSCOhost, WorldCat, РИНЦ, Index Copernicus, Research Bible, PBN, JIF, OAJI, InfoBase Index, ISI, UIF, CiteFactor, Google Scholar

Засновник і видавець:

Київський національний університет технологій та дизайну
Україна, 01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2

Головний редактор:

Грищенко І.М., доктор економічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, Заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки та техніки.

Заступник головного редактора:

Ганущак-Єфіменко Л.М., д.е.н., доц.

Київський національний університет технологій та дизайну є членом Асоціації університетів текстильного профілю (Autex) з 2006 року

Київський національний університет технологій та дизайну – повний індивідуальний член Асоціації Європейських університетів (EUA) з 20 жовтня 2005 року

Видання орієнтоване на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також науково-практичних працівників і фахівців відповідних галузей промисловості.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2, корп. 1, к. 250
тел./факс: +38 (044) 280-60-47
e-mail: **vistnuk@knutd.com.ua**
www.knutd.com.ua

Рекомендовано до друку Вченою радою Київського національного університету технологій та дизайну, протокол № 3 від 19.10.2016 р.

Матеріали друкуються мовою оригіналу. Відповідальність за переклад, достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори статей. Передруки та переклади статей дозволяються лише за згодою автора (-ів) та редакції.

© Київський національний університет технологій та дизайну, 2016

ВІДОМОСТІ ПРО ЧЛЕНІВ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ
наукового фахового журналу
«Вісник Київського національного університету технологій та дизайну,
Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design»
СЕРІЯ «ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ»

Грищенко Іван Михайлович – головний редактор, доктор економічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, Заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки та техніки.
Ганущак-Єфіменко Людмила Михайлівна – заступник головного редактора,доктор економічних наук, доцент.

Члени редакційної колегії
Денисенко Микола Павлович – доктор економічних наук, професор.
Куклін Олег Володимирович - доктор економічних наук, професор.
Крахмальова Ніна Анатоліївна - кандидат економічних наук, доцент.
Матюх Сергій Анатолійович – кандидат економічних наук, доцент.
Георгій Гавтадзе – Повний професор Державного університету Акакія Церетелі, Повний професор Кутаїського університету економіки та права (Грузія).
Тарасенко Ірина Олексіївна – доктор економічних наук, професор.
Чубукова Ольга Юріївна – доктор економічних наук, професор.
Щербак Валерія Геннадіївна – доктор економічних наук, професор.
Музиченко Анатолій Степанович – доктор економічних наук, професор.
Denis Ushakov - PhD, професор (Бангкок).
Dietmar Vahs – PhD, професор (Німеччина).
Hendrik S. Doss – PhD, професор (Німеччина).

Мазур Наталія Петрівна – відповідальний секретар редакційної колегії.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2, корп. 1, к. 250
тел./факс: +38 (044) 280-60-47
e-mail: **vistnuk@knutd.com.ua**
www.knutd.com.ua

Зміст

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ

1 **Кремень В. Г.**
Трансформаційний потенціал класичної моделі університету 8

2 **Колумбет О. М.**
Економічні показники впливу фізичної культури та спорту на якість вищої освіти 16

3 **Махнарилов Ю. В.**
Формалізація принципу оцінки результатів навчання 24

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

1 **Гончаренко І. М.**
Перспективні напрями розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні в умовах інтеграції до світового економічного простору 33

2 **Онегіна В. М.**
Державно-суспільно-приватне партнерство та ризик менеджмент у сільському господарстві 38

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ

1 **Геселева Н. В., Залізний С. В.**
Методи підтримки прийняття рішень при оптимізації виробничо-збутової діяльності підприємства з урахуванням попиту споживачів 44

2 **Гребельник О. П.**
Аналіз наслідків застосування додаткового митного платежу як регулятивного заходу стабілізації платіжного балансу 51

3 **Герасимчук Н. А., Мірзоєва Т. В.**
Аналіз економічної ефективності сільськогосподарських підприємств 62

4 **Єршова О. О.**
Еволюційна сутність розвитку бізнес-процесів підприємств України 70

5 **Макатьора Д. А., Лісун Я. В.**
Економічне обґрунтування вибору технологічного обладнання підприємств легкої промисловості 81

6 **Титикало В. С.**
Порівняльний аналіз звітності державних підприємств України та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору 91

7 **Ткачук В. А.**
Обґрунтування використання індикаторів якості життя сільського населення як детермінант його розвитку 97

8 **Штулер І. Ю.**
Системний консалтинговий підхід до поліпшення результативності фінансового управління 110

УДК 656:339.72.053

Олександр П. Гребельник
Українсько-американський гуманітарний інститут
«Вісконсінський Міжнародний Університет (США) в Україні»

АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ ЗАСТОСУВАННЯ ДОДАТКОВОГО МИТНОГО ПЛАТЕЖУ ЯК РЕГУЛЯТИВНОГО ЗАХОДУ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ

У статті розглянуто проблеми запровадження додаткового митного тарифу в контексті регулювання платіжного балансу країни. З'ясовано, що домінуючими наслідками при застосуванні цього механізму є: ціновий, торговельний, конкурентний, фіскальний та регулятивний ефекти. Доведено, що додатковий митний податок може бути задіяний виключно як тимчасовий засіб для вирішення певних локальних завдань в сфері регулювання економічних відносин.

Ключові слова: *додаткові митні збори, зовнішньоторговельні зв'язки, митно-тарифні відносини, міжнародна торгівля, митні податки, імпортне мито.*

Александр П. Гребельник
Украинско-американский гуманитарный институт
«Висконсинский Международный Университет (США) в Украине»

АНАЛИЗ ПОСЛЕДСТВИЙ ПРИМЕНЕНИЯ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ТАМОЖЕННОГО ПЛАТЕЖА КАК СРЕДСТВА РЕГУЛИРОВАНИЯ СТАБИЛИЗАЦИИ ПЛАТЕЖНОГО БАЛАНСА

В статье рассматриваются проблемы введения дополнительной таможенной пошлины в контексте регулирования платежного баланса страны. Определено, что доминирующими последствиями при применении данного механизма являются: ценовой, торговый, конкурентный, фискальный и регулятивный эффекты. Доказано, что дополнительная таможенная пошлина может быть использована исключительно как временное средство для решения конкретных локальных задач в сфере регулирования экономических отношений.

Ключевые слова: *дополнительные таможенные сборы, внешнеторговые связи, таможенно-тарифные отношения, международная торговля, таможенные налоги, импортная пошлина.*

Oleksandr P. Grebelnyk
Ukrainian-American Liberal Arts Institute
«Wisconsin International University (USA) Ukraine»

ANALYSIS OF THE IMPACT OF ADDITIONAL CUSTOMS PAYMENTS IN PROMOTING THE BALANCE OF PAYMENTS STABILITY

The article discusses the introduction of additional customs duties in terms of regulation of the balance of payments and reveals the dominant effects in the application of this mechanism, which are: price, trade, competition, fiscal and regulatory effects. It is proved that the additional customs duty can only be used as a temporary method to address specific local problems in the field of economic relations regulation.

Keywords: *additional customs fees, foreign trade relations, customs and tariff relations, international trade, customs taxes, import duty.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями Серед великого спектру інструментів митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельних операцій особливе місце займає додатковий митний тариф. Це

досить контраверсійний інструмент тарифного регулювання зовнішньоторговельних відносин, як з точки зору його застосування, так і з точки зору наслідків функціонування.

По-перше, воно використовується і діє паралельно з існуючими митними ставками, тобто суб'єкти господарювання, які сплачують даний податок несуть подвійний фіскальний тягар.

По-друге, за своєю природою воно є обмежувальним інструментом по відношенню до товаропотоку який оподатковується, тобто його можна назвати протекціоністським або захисним, але однозначно це дискримінаційний захід, як правило, до товарів іноземного походження.

По-третє, за періодом застосування воно запроваджується на певний термін, тобто є тимчасовим, а продовження строку його дії, як правило, призводить до значного падіння обсягів зовнішньоторговельних операцій країни-ініціатора введення та дзеркальної реакції інших держав.

По-четверте, метою його застосування є вирішення конкретних економічних проблем у випадках крайньої необхідності. Так, досить часто, незалежно від причин ініціювання, додаткове мито використовують США. У 1971 році вони ввели імпортне мито для того, щоб захистити від іноземної конкуренції працемісткі галузі американської промисловості, перешкоджаючи при цьому, в першу чергу, імпорту працемістких товарів. По суті даний податок став завуальованою формою підвищення розміру мита і приніс американській казні за час його дії 500 млн. дол. США. А вже у 2011 році конгрес США ініціював введення додаткового ввізного мита при імпорті товарів з країн де «недооцінені валюти», тобто занижений курс національної валюти по відношенню до американського долара, в першу чергу це стосувалось товарів виробництва Китаю.

Мета статті. Проаналізувати статичні та динамічні ефекти, які виникають при запровадженні додаткового імпортного збору як регулятивного заходу зовнішньоторговельної політики країни. Систематизувати весь спектр економічних інтересів з метою дослідження здобутків та втрат від застосування додаткового митного платежу при імпорті товарів.

Аналіз останніх публікацій по проблемі Практичні проблеми регулювання міжнародних економічних відносин за допомогою митно-тарифних заходів знайшли відображення у світовій економічній теорії. Перші спроби осмислення та обґрунтування доцільності застосування митно-тарифних регуляторів як інструментів впливу на зовнішньоекономічні зв'язки були здійснені у працях меркантилістів, засновників класичної економічної теорії А. Сміта та Д. Рікардо, представників неокласичної теорії міжнародної торгівлі Дж. Ст. Мілля, А. Маршалла, Ф. Еджворта та дослідників державної економічної політики Дж. Кейнса, В. Ойкена, Я. Тінбергена. Вагомий внесок у дослідження ролі митної системи та її використання в зовнішньоекономічній політиці держави зробили відомі вчені Е. Хекшер, Б. Олін, В. Столпер, П. Самуелсон, В. Леонтьєв, Р. Болдвін, Б. Джагдіш, П. Ліндерт, П. Кругман, М. Обстфельд, М. Корден, Дж. Вінер, А. Гамільтон, Ф. Ліст, Ф. Рут, Г. Флемм.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Спрощена модель основних наслідків дії додаткового митного податку на імпорт в теорії має наступний вигляд. Запровадження додаткового митного тарифу при ввезенні іноземних товарів, призводить до скорочення споживання імпортних товарів. Це означає, що зменшуються витрати іноземної валюти, інвестується національний товаровиробник. Дана ситуація за інших умов є сприятливою для поліпшення стану платіжного балансу країни, але з часом аналогічні санкції може запровадити країна виробник імпорту, що призведе до скорочення експорту країни ініціатора введення імпортного мита.

На нашу думку, використання тих чи інших інструментів зовнішньоекономічної політики має передбачати всебічний аналіз механізму їх реалізації та наслідків їх дії як для світового співтовариства в цілому, так і для економіки конкретної країни, зокрема. При цьому дана проблема методологічно має кілька аспектів.

По-перше, усі інструменти зовнішньоекономічної політики мають свої власні механізми дії.

По-друге, реалізація того чи іншого інструменту зовнішньоекономічної політики супроводжується як певними здобутками, так і певними втратами. У кожному конкретному випадку той чи інший інструмент впливу на експортні чи імпортні потоки приносить одним зовнішньоекономічним суб'єктам реальний виграш, економічне становище інших погіршується.

По-третє, економічні наслідки використання інструментів зовнішньоекономічної політики доцільно розглядати в двох основних вимірах:

– безпосередні зміни, які відбуваються на ринку того товару, який є об'єктом державного регулювання;

– опосередковані зміни (вторинні ефекти) ринку інших товарів. Такі зміни зумовлені тим, що кожний окремий ринок товарів є елементом національної економічної системи, який тісно взаємодіє з іншими її складовими ринками, які також реагують на відповідні зміни на ринку окремого товару.

Тому, приймаючи рішення про використання тих чи інших інструментів зовнішньоекономічної політики, уряд країни повинен оцінювати їхній сукупний вплив на характер економічної політики і можливі дії у відповідь за принципом «дія-протидія» з боку інших країн.

На нашу думку, при проведенні системного дослідження застосування того чи іншого інструменту зовнішньоекономічної політики на практиці, необхідно проаналізувати цілий ряд питань, відповідь на які дадуть змогу спрогнозувати наслідки його використання. Найважливішими серед них є:

Чи відповідає очікуваний захід існуючим багатостороннім і двостороннім угодам, в яких бере участь країна?

Як відреагують інші країни на застосування даного заходу і який його потенційний вплив на них?

Чи збільшаться внутрішні ціни і скоротиться споживання в результаті застосування даного заходу?

Чи збільшаться доходи бюджету і на скільки, або які потрібні будуть бюджетні видатки на здійснення того чи іншого заходу?

Який вплив матиме даний захід на структуру відповідного ринку і на конкуренцію на ньому?

Який вплив матиме даний захід на суміжні галузі, особливо ті, які купують і продають свою продукцію в ті галузі, на захист яких він спрямований?

Який очікується економічний виграш для галузі або фірми і яку кількість робочих місць буде створено або збережено в результаті здійснення даного заходу?

Чи дасть змогу даний захід у перспективі забезпечити структурну перебудову галузі і вивести її на конкурентоспроможний рівень, чи він лише законсервує існуючу відсталість?

З метою визначення ефективності запровадження додаткового митного платежу нами було проведемо системний аналіз ситуації яка склалася в сфері зовнішньоекономічних відносин України після введення додаткового мита на імпорт іноземних товарів в 2015 році. Так, згідно з Законом України № 1562 "Про заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до статті XII Генеральної угоди про

тарифи й торгівлю 1994 р." від 25 грудня 2014 року було введено тимчасовий додатковий імпортний збір строком на 12 місяців.

На нашу думку, методологічно важливо акцентувати увагу на виді митного платежу який застосовується в даному випадку – додатковий імпортний збір. Досить часто, в економічній літературі, митні збори ототожнюються зі всією сукупністю митних платежів. Це некоректно, оскільки митні збори є тільки одним із видів митних платежів, які нараховуються при переміщенні через митний кордон, тобто митні збори є тільки складовою митних платежів. Тому під митними платежами, на наш погляд, потрібно розуміти всю сукупність податків та зборів, які нараховуються у встановленому порядку при переміщенні через митний кордон країни товарів та інших предметів під контролем митних служб.

Не є логічним і ототожнення митних зборів з митними податками. Так, за Рокочою В.В. [6] під митним податком розуміється обов'язковий збір, якому підлягає міжнародний обмін товарами та послугами. Вважаємо, що митні збори не є податком, так як їх економічна природа зовсім інша. Податки вилучаються державою через позаекономічний та економічний примус з метою виконання нею соціально-економічних, політичних та правових функцій [7]. Тобто, за методикою нарахування податки це обов'язкові платежі на користь держави.

Митні збори не є обов'язковими платежами, так як вони сплачуються тільки після надання певних послуг митними органами, тобто вони є платою за певну послугу. І направляються митні збори, як правило, не державі, а на розвиток тих структур які контролюють нарахування та сплату даних платежів – тобто розвиток митної системи країни.

Трапляються також визначення, в яких митний збір ототожнюється з іншими платежами, які нараховуються під час переміщення через митний кордон. Найчастіше це відбувається при ототожненні митного тарифу та митних зборів. Так, Передрій О.С. [8] дає таке визначення: "Митний тариф – це систематизований перелік митних зборів при імпорті, а інколи і при експорті, з тієї чи іншої країни". Дане визначення неправомірне, з нашої точки зору, з двох причин: по-перше, поняття " митний збір" ототожнюється з категорією "митний тариф". Це зовсім різні види платежів, як було доведено вище. Перший є різновидом податку при переміщенні через кордон, другий – це платіж за певні послуги митних органів при переміщенні через кордон. По-друге, звужується діапазон дії митного тарифу як податку до двох, хоча часто найбільш поширених режимів, – імпорту та експорту, при цьому не вказується, що даний податок може застосовуватись і в інших режимах.

Інколи, навпаки, з метою завуалювання застосування того чи іншого податкового важеля декларується нарахування митних зборів, хоча по своїй економічній природі дані митні платежі є непрямими податками на зовнішню торгівлю. Так, у 1998 р. в Україні було введено додатковий митний збір на нафтопродукти (0,01 ЄВРО за 1 кг) , а з 1 липня по 31 грудня 1999 року з метою вишукання додаткових джерел для своєчасної виплати заробітної плати, стипендій, пенсій та інших соціальних виплат в Україні до митного збору за митне оформлення товарів, які імпортувалися в Україну додатково було включено збір у розмірі 2 відсотків митної вартості товарів [9].

Вважаємо, що дані митні платежі були названі митними зборами виключно з метою надання уряду повноважень щодо їх застосування, так як загальнодержавні платежі Кабінетом Міністрів України не могли бути запроваджені відповідно до законодавства. Але і обов'язкове їх нарахування, і мета їх запровадження – збільшення доходної частини Державного бюджету свідчать про податкову природу даних видів митних платежів.

На нашу думку, оскільки в 2015 році було запроваджено обов'язковий митний платіж відносно більшості товарів, що ввозились на митну територію України у митному режимі імпорту, незалежно від країни походження цих товарів та укладених Україною угод (договорів) про вільну торгівлю, то по своїй природі та механізму застосування це є не збір, а додатковий податок при ввезенні іноземних товарів на митну територію України.

Слід зауважити, що реакція на запровадження додаткового митного податку з самого початку була неоднозначною. Від різко негативної (представників бізнесу та іноземних інституцій) до стриманої (національних виробників конкуруючої з імпортом продукції та органів виконавчої влади).

Спочатку, різко негативну позицію від запровадження даного заходу зайняла світова економічна спільнота. І це є логічним - для імпортерів додатковий митний збір став черговою перешкодою на шляху попадання іноземних товарів на ринок України, що в свою чергу зробило їх не конкурентоздатними, а світовими організаціями, інтеграційними об'єднаннями чи країнами дана дія трактується як порушення зобов'язань взятих Україною під час вступу до СОТ чи підписання угоди про асоціацію з ЄС.

З точки зору юридичного підґрунтя підставою для запровадження додаткового мита була обрана діюча норма міжнародного права відповідно до статті XII ГАТТ 1994 року, яка дійсно дозволяє державам-членам СОТ "з метою забезпечення свого зовнішнього фінансового стану та рівноваги платіжного балансу... обмежувати кількість або вартість товару, дозволеного до імпорту". Але при цьому вимагається відповідність дій нижченаведеним параграфам тієї ж статті.

Слід зауважити, що уряди деяких країн запроваджували тимчасове, додаткове мито для вирішення проблеми дефіциту платіжного балансу. У 1964 році Великобританія ввела додаткове 15% ввізне мито на весь імпорт (яке практично подвоїло існуючий тарифний рівень), від якого вона відмовилась уже наступного року. У 1971 році Данія запровадила 10% імпортне мито на більшість товарів що ввозились до країни.

В 1998 році з метою підтримання рівноваги платіжного балансу за рахунок тимчасового обмеження імпорту в Росії також було введено трьох відсоткове додаткове імпортне мито практично на всю номенклатуру товарів, що ввозились, яке проіснувало до початку 1999 року [3].

Тому перш ніж починати аналіз процесуальних і процедурних нюансів застосування такого заходу, необхідно встановити наявність основної передумови для застосування цієї статті – факт різкого погіршення стану платіжного балансу України в 2014 році.

Проблема негативного сальдо платіжного балансу, це проблема десятиліть, а не сьогодення України. І основна причина це перш за все суттєві диспропорції в експорті та імпорті товарів, про що свідчать дані запропонованої інфограми. Разом з тим, слід зауважити, що в 2014 році вона не мала такого катастрофічного характеру, як наприклад в 2009, 2011, 2012 чи 2013 році. Тому, на нашу думку, причина введення додаткового митного платежу носила виключно фіскальний характер, а задекларована мотивація – стабілізація платіжного балансу, це застосування існуючої процесуальної норми СОТ з метою пом'якшення негативної реакції світової економічної спільноти.

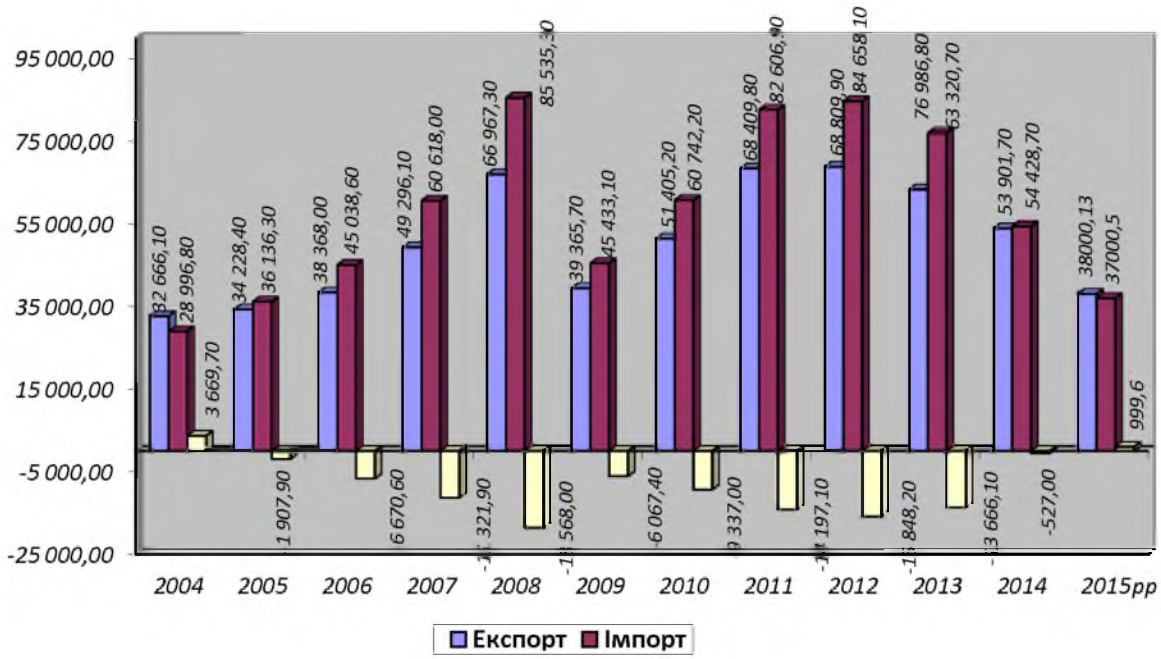

Рис. Зовнішня торгівля товарами України, млн. дол. США
Розраховано автором за матеріалами Держкомстату України

Крім того у статті XII дійсно дозволяється обмежувати кількість або вартість товару, але там не передбачено можливості застосування мита, а тим більше у такий спосіб – до всього імпорту і незалежно від країни походження. Дана стаття передбачає зобов'язання уникати заподіяння непотрібної шкоди комерційним або економічним інтересам будь-якої іншої договірної сторони. Будь-яка країна-член СОТ, що застосовує нові обмеження, повинна негайно після встановлення або посилення таких обмежень (або, за обставин, коли попередня консультація є здійсненною, до цього) консультуватися з іншими членами організації щодо труднощів у її платіжному балансі, інших можливих заходів щодо виправлення становища, а також можливого впливу обмежень на економіку цих країн.

На жаль, судячи з пояснювальних записок до законопроектів, ці зобов'язання України як держави-члена СОТ взагалі не аналізувалися і були проігноровані. За таких порушень міжнародно-правових зобов'язань даний захід з боку України був приречений на негативну реакцію на міжнародній арені, але враховуючи політичну ситуацію в Україні, наявність військового протистояння з Росією, більшість країн обмежилось більше декларативними негативними заявами, ніж конкретними діями. Негативну реакцію висловили країни Європейського Союзу, США, Японії. Зрозуміло, що в рамках СОТ даний захід призвів до дзеркальних наслідків – застосування зустрічних санкцій за порушення взятих на себе міжнародних зобов'язань. Так найбільш активну позицію зайняла Республіка Узбекистан, яка з 20 червня 2015 року прийняла адекватну постанову, що передбачала введення з 1 липня 2015 року строком на 12 місяців додаткового збору на імпортовані українські товари.

Як відомо з теоретичних досліджень в результаті оподаткування імпорту будь-яким митним тарифом виникають дві групи економічних ефектів – статичні та динамічні. Під статичними ефектами розуміють економічні наслідки, які виявляються відразу після запровадження імпортного митного тарифу як його безпосередній результат, а під динамічними ефектами — економічні наслідки, що виявляються на більш пізніх фазах дії

мита у довготерміновій перспективі та мають інший механізм впливу. Вони можуть значно посилити, послабити чи модифікувати статичні ефекти.

В рамках нашого дослідження ми провели аналіз в першу чергу статичних ефектів, до яких відносяться наступні ефекти: ціновий, торговельний та конкурентний. Перші негативні наслідки почали проявлятись практично через півроку після запровадження даного фіскального заходу.

Реакція імпортерів на введення додаткового податку виявилася миттєвою – вартість деяких імпортних товарів перегнала девальвацію гривни більше ніж на 10 відсотків. В середньому на 10% подорожчали продукти харчування, алкогольні та безалкогольні напої, тютюн, а непродовольчі товари зросли в ціні в середньому на 5%. Фактично додаткове фіскальне навантаження при ввезення товарів іноземного виробництва, стало одним із факторів стрімкого зростання темпів інфляції в Україні, яка вже в червні досягла 58% рівня.

Слід зауважити, що збільшення ціни для внутрішніх споживачів відбулося не тільки на імпортні товари, які попали під дію додаткового мита, але й на аналогічні товари національного виробника. На нашу думку, це пов'язано не стільки з тим, що додатковий імпортний тариф надав можливість вітчизняним фірмам виробляти продукцію з граничними витратами, які перевищують світову ціну, скільки з створенням прецеденту підвищення ціни на товарному ринку. Таким чином, в даному випадку фактично національні споживачі виносять на собі весь тягар додаткового фіскального заходу, оскільки зарубіжна ціна постачання залишається незмінною.

На нашу думку, негативні наслідки в даному контексті є не тільки статичними, але й довготривалими. Відміна запровадженого додаткового мита не призводить до моментального, адекватного зниження цін. Причиною цього стають намагання імпортерів максимально продовжити період підвищеної маржинальності, який виник завдячуючи діям уряду. Споживачі, як правило, звикають до певної ціни, що не стимулює її зниження торгівцями, і тільки суттєве падіння попиту на даний товар може заставити їх переглянути ціни в сторону зменшення. Але роздрібні ціни почнуть зменшуватись тільки після того, як будуть реалізовані товарні запаси розмитненні в умовах дії додаткового мита, при цьому на темпи падіння цін будуть впливати два фактори: нова купівельна ціна на імпортні товари та курс іноземної валюти, який зафіксований в зовнішньоторговельних угодах.

Як і передбачалось, наслідками дії торговельного ефекту стало суттєве зменшення як обсягів імпорту, так і експорту товарів. Слід зауважити, що початком негативної динаміки падіння обсягів імпорту товарів став 2013 рік коли імпорт знизився з 84 658 млн. дол. США в 2012 року до 76 986 млн. дол. США, в 2014 році цей процес продовжився, імпорт становив вже 54 428 млн. дол.. Результатом же посилення фіскального тиску на ввезення іноземних товарів стало збільшення показника падіння обсягів імпорту, порівнюючи з 2014 роком, до 29.9%.

Контр продуктивність даного заходу проявилась і в тому, що додатковий імпортний збір, який за задумом уряду мав би стати фактором стримування імпорту, на практиці призвів до падіння експорту через зниження конкурентоздатності українських виробників на зовнішніх ринках і – як наслідок – до зниження обсягів сплати податків у держбюджет. Загальне скорочення експорту товарів в 2015 році становило 27.2%.

Це пов'язано в першу чергу з тим, що імпортна складова в вітчизняному виробництві залишається досить суттєвою. Так, за розрахунками Інституту економічних досліджень та політичних консультацій в сільському господарстві імпортна сировина, матеріали та комплектуючі перевищують 21%, в харчовій промисловості – 20%, в металургії – більше 47%, в хімічній промисловості – більше 55%. В результаті додатковий збір збільшив собівартість виробництва на 3-5%, а в деяких галузях – до 7%. Це призвело

до зростання цін, при цьому суттєву роль в даному процесі зіграла девальвація гривни і відповідно курс долара, так як фіскальний збір розраховувався у відсотках до валютної вартості імпорту.

Аналіз окремих ринків показав значне скорочення валютної виручки від експортних операцій. Проведені дослідження на автомобільному ринку засвідчили, що фактично на експорт було поставлено всього 1060 одиниць автотранспортних засобів, що в 3,1 рази менше ніж в 2014 році. В вартісному вимірі автомобільний експорт становив 54,4 млн. дол. США. Обсяг експорту легкових автомобілів в 2015 році склав 237 шт. (-89% до 2014), а його вартість 3,6 млн. доларів США.

Конкурентний ефект – це погіршення конкурентного середовища на національному ринку в результаті зменшення пропозиції іноземних товарів в наслідок падіння обсягів імпорту. Даний ефект має надзвичайне значення для економіки особливо невеликих держав, так як внутрішній ринок може забезпечити ефективну діяльність лише обмеженої кількості національних виробництв. При цьому слід зауважити, що вилучення з економічного обороту іноземних виробників, як правило, призводить до втрати національними виробниками стимулів до підвищення ефективності виробництва та завищення цін на конкурентні товари. Зрозуміло, що суспільство в цілому не зацікавлено в такому втручанні в конкуренцію, але уряд країни має свої вагомі аргументи для запровадження митного тарифу на імпорт.

За оцінками Комітету Верховної Ради з питань податкової та митної політики, запровадження додаткового імпортного збору не привело до очікуваного збільшення надходжень до державного бюджету через скорочення імпорту, як було зазначено вище імпорт товарів, скоротився на 29.9% в порівнянні з 2014 роком. Державний бюджет за п'ять місяців отримав лише 7 млрд. грн., при очікуваному фіскальному ефекті 17 млрд. грн. за рік. Зокрема зазначено, що загальна сума митних платежів, яка надійшла до держбюджету від імпорту продуктів харчування (1 - 24 групи УКТЗЕД) у квітні 2015 року зменшилась на 5% порівняно з квітнем 2014 року, у тому числі, сума ввізного мита зменшилась на 13%, сума акцизного податку - на 68%, сума ПДВ – на 3%.

Хоча якщо провести первинний аналіз митних платежів за перші п'ять місяців 2015 року то надходження є суттєвими — 12,5 млрд. гривень. Для порівняння: в 2013 році за аналогічний період було зібрано 4,2 млрд. гривень, а в 2014 – 3,8 млрд. Але основна причина зростання митних доходів, на нашу думку, це триразова девальвація гривни в результаті якої зросла гривнева вартість валютних товарів. Якщо провести розрахунок митних надходжень в доларах по діючому курсу на момент розмитнення вантажів то: в січні-травні 2013 року вони становили 530 млн. дол. США, в 2014 році — трохи більше 320 млн. дол. США, а в 2015 році — всього 264 млн. дол. США.

Крім того, керівництво Державної фіскальної служби України зазначало, що додаткове податкове навантаження диверсифікувало частину легального імпорту в тінь, тобто підприємці почали використовувати при ввезенні імпорту не прямі контракти купівлі-продажу між юридичними особами, а різні схеми ухилення від сплати податків при ввезенні в країну товарів. Найбільш поширеним стало, ввезення товарів фізичними особами для особистого користування вагою до 50 кг і вартістю до 500 євро на одну людину. Фактично ініціатива уряду запровадження додаткового імпортного збору розширила «сірий» та «чорний» ринки імпортних товарів.

На нашу думку, негативом став і сам процес адміністрування податку. Невдало було вибрано період запровадження додаткового збору. Даний захід почав діяти в період найбільшої девальвації гривни, що безумовно вплинуло на його ефективність. Крім того суттєвий вплив на виробництво і споживання мала економічна криза яка привела до значного падіння реальних доходів споживачів та збільшення витрат громадян як на

оплату комунальних тарифів, так і купівлі предметів першої необхідності. Тобто впровадження імпортного збору стало суттєвим фактором який спровокував зростання цін та падіння споживчого попиту.

Крім того, певну дестабілізацію ситуації створили самі урядовці коли вже влітку почали озвучувати ідею зняття додаткового податку з січня 2016 року. В даному випадку, на нашу думку, дія ефекту вартісного очікування призвела до консервації негативних тенденцій на більшості ринків імпортованих товарів. Показовим, в даній ситуації, є функціонування автомобільного ринку в Україні.

По-перше, офіційні дилери знаючи, що збір скасують з 01.01.2016, перенесли на більш пізній термін замовлення на виготовлення автомобілів на іноземних заводах і почали завезення їх фактично перед Новим роком, з метою проходження процедури розмитнення без сплати додаткового збору.

По-друге, бізнес-структури свідомо законсервували розмитненням товарів (наприклад, автомобілі можна 1 рік тримати на митному складі без розмитнення і розмитнити після 01.01.2016, тобто після скасування імпортного збору). На практиці фактично імпорт авто до України був тимчасово зупинений. Так, за 12 місяців 2015 року в режимі імпорту було ввезено в цілому 86 492 одиниць автотранспортних засобів, що на 41% менше, ніж в попередньому році. При цьому, комерційних і спеціальних було імпортовано 22 933 одиниці, це фактично на 72% менше показника 2014 року.

По-третє, через очікування покупців значно впали обсяги продаж на автомобільному ринку України в цілому.

По-четверте, це втрати бюджету. Фактично на 5 місяців були зупинені бюджетні надходження від діяльності автопрому. Зростання цін на імпортну та вітчизняну продукцію, з значною питомою вагою імпортних комплектуючих, знизило товарообіг даних позицій на автомобільному ринку. Зрозуміло, що це вплинуло на скорочення податкових надходжень, тобто дало зворотній ефект, так як скоротилися обсяги фіскальних коштів від внутрішнього податку на додану вартість та податку на прибуток. Наслідком падіння обсягів споживання стало скорочення як торгового обороту, так і виробництва, а це в свою чергу призвело до проблем виплати заробітних плат та скорочення надходжень до Пенсійного фонду, що спровокувало подальше зниження платоспроможного попиту споживачів.

Слід зауважити, що дана негативна ситуація склалася не тільки на автомобільному ринку, але й на більшості ринків в Україні. Так, за розрахунками ділових асоціацій сума зменшення надходжень в бюджет від підприємств пивоварної галузі, спричинена запровадженням додаткового імпортного збору на сировинну продукцію в 2015 р. склала 37,6 млн. грн.; від галузі виробництва харчо-концентратів та кави – 88,7 млн. грн.; від тютюнової галузі – 282,9 млн. грн.; від кондитерської галузі –356,9 млн. грн.; від лакофарбової галузі – 124,8 млн. грн.; від галузі виробництва полімерної, пластмасової та гумової продукції – 269,7 млн. грн. В цілому, за розрахунками ділових асоціацій, зниження реального ВВП України становило 6%, в результаті чого бюджет недоотримав близько 36 млрд. грн. сукупних податків. Окрім того, збільшення внутрішніх цін на продукцію, за їх розрахунками склало в середньому 9,4%.

Висновки та перспективи подальших досліджень Таким чином, узагальнюючи вищевикладене можна зробить наступні висновки відносно запровадження додаткового імпортного збору для стабілізації платіжного балансу. На нашу думку, основна мета його застосування стала не регулятивна функція, а фіскальна, тобто отримання додаткових коштів до Державного бюджету, через диверсифікацію джерел фінансування.

Запровадження додаткового імпортного збору не зупинило, а практично посилило негативні тенденції в економіці України: скорочення реального ВВП України; зменшення

валової доданої вартості у вітчизняних галузях економіки; збільшення внутрішніх цін на продукцію; збільшення експортних цін на вітчизняну продукцію; посилення негативного фіскального ефекту внаслідок недоотримання податкових надходжень.

На нашу думку, для стабілізації платіжного балансу країни, має бути дотримання двох ключових вимог: це – зростання експорту товарів і послуг, та сприяння інвестиційним надходженням до країни. Всі інші заходи регулятивного характеру можуть бути задіяні тимчасово для вирішення певних локальних завдань.

При цьому, слід акцентувати увагу на важливому методологічному посиланні — зовнішньоекономічна політика є каталізатором ринкових перетворень у країні, вона, безперечно, стимулює рух у даному напрямі, але основний фундамент створення ефективної економічної системи — це внутрішні економічні відносини. За рахунок ефективності зовнішньоекономічних відносин можливе вирішення цілого ряду, перш за все, локальних завдань, але питання стратегії реалізуються на рівні внутрішніх економічних взаємовідносин.

Література

1. Митний кодекс України . – «Голос України» №73-74.21.04. 2012. – С.21-62
2. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія / І. Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
3. Гребельник О. Митна справа Підручник. – К: Центр учбової літератури. – 2014. – 472с.
4. Карамбович І.М. Митна система та її роль в регулюванні зовнішньої торгівлі України монографія / – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 281 с.
5. Мартинюк В.П. Фінансові аспекти розбудови митної системи в інтересах економічної безпеки України: монографія / В.П. Мартинюк – К. «Кондор», 2011. – 326 с.
6. Рокоча В.В. Міжнародна економіка. Кн. І. – К.: Таксон, 2000. –: Міжнародна торгівля: теорія та політика. – 320 с.
7. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.2 /За ред. Мочерного С.В.. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – 763 с.
8. Передрій О.С. Міжнародні економічні відносини. Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ комітету інформації, 2000. – 152 с.
9. Постанова КМУ від 19.05.99 року № 840.// Бізнес №23 1999 р. 20 с.
10. Статистичний щорічник України за 2014 рік. Київ. Держкомстат України, 2015 р. – 631 с.
11. http://www.customs.go.jp/english/zeikan/z-kikou_e.htm

References:

1. Mytnyy kodeks Ukrayiny . – «Holos Ukrayiny» №73-74.21.04. 2012. – S.21-62
2. Berezhnyuk I. H. Mytne rehulyuvannya Ukrayiny: natsional'ni ta mizhnarodni aspekty : monohrafiya / I. H. Berezhnyuk. – Dnipropetrovs'k : Akademiya mytnoyi sluzhby Ukrayiny, 2009. – 543 s.
3. Hrebel'nyk O. Mytna sprava Pidruchnyk. – K: Tsentr uchbovoyi literatury. – 2014. – 472s.
4. Karambovych I.M. Mytna systema ta yiyi rol' v rehulyuvanni zovnishn'oyi torhivli Ukrayiny monohrafiya / – Dnipropetrovs'k : Akademiya mytnoyi sluzhby Ukrayiny, 2009. – 281 s.
5. Martynyuk V.P. Finansovi aspekty rozbudovy mytnoyi systemy v interesakh ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny: monohrafiya / V.P. Martynyuk – K. «Kondor», 2011. – 326 s.

6. Rokocha V.V. Mizhnarodna ekonomika. Kn. I. – K.: Takson, 2000. –: Mizhnarodna torhivlya: teoriya ta polityka. – 320 s.

7. Ekonomichna entsyklopediya: U tr'okh tomakh. T.2 /Za red. Mochernoho S.V.. – K.: Vydavnychyy tsentr "Akademiya", 2001. – 763 s.

8. Peredriy O.S. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny. Uzhhorod: Hosprozrakhunkovyy redaktsiyno-vydavnychyy viddil komitetu informatsiyi, 2000. – 152 s.

9. Postanova KMU vid 19.05.99 roku № 840.// Biznes №23 1999 r. 20 s.

10. Statystychnyy shchorichnyk Ukrayiny za 2014 rik. Kyyiv. Derzhkomstat Ukrayiny, 2015 r. – 631.